

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΦΥΛΟΥ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

**Προπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών για Θέματα
Φύλου και Ισότητας**

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΦΥΛΟΥ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

11-12 Δεκεμβρίου 2004

Άννα Καραμάνου

τ. ευρωβουλευτής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι επιστήμες και η τεχνολογία, καθώς και η θέση των γυναικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα έχουν επανειλημμένα χαρακτηριστεί ως κρίσιμοι τομείς για την προαγωγή του ρόλου των γυναικών και την ισότητα των φύλων. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι έχει καταδειχθεί η ανάγκη ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε όλες τις επιστήμες και όλες τις πολιτικές, καθώς και στη νέα Κοινωνία της Πληροφορίας, δυστυχώς μέχρι στιγμής ο δημόσιος διάλογος, επικεντρώνεται κυρίως στις οικονομικές συνέπειες, αγνοώντας το φύλο.

Η ιστορία των σπουδών φύλου σε πανεπιστημιακό επίπεδο είναι επίσης πολύ

μικρή. Η εμφάνισή τους εντοπίζεται περί τα τέλη της δεκαετίας του 1960 στην Ευρώπη και στη δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα. Την ίδια περίοδο ξεκίνησε και η κριτική απέναντι στην ακαδημαϊκή κοινότητα για τον τρόπο παραγωγής της γνώσης, που απέκλειε τις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών.

Οι γυναίκες υποαντιπροσωπεύονται στους περισσότερους επιστημονικούς κλάδους, σε όλα τα επίπεδα της επιστημονικής ιεραρχίας, ενώ έχουν λιγότερες ευκαιρίες να λάβουν χρηματοδότηση για έρευνες. Όπως αναφέρει η Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «Γυναίκες και Κοινωνία της Πληροφορίας», στην ΕΕ από τους 500.000 ερευνητές που εργάζονται στη βιομηχανία μόνο 50.000 είναι γυναίκες. Στα πανεπιστήμια και στα ερευνητικά κέντρα το ποσοστό των γυναικών κυμαίνεται μεταξύ του 1/4 και του 1/3, ενώ στα ανώτατα κλιμάκια και στα όργανα λήψης αποφάσεων το ποσοστό είναι λιγότερο από 12%.

Μέσω της σύντομης εισήγησής μου θα προσπαθήσω να καταδείξω, ότι η ασυμμετρία αυτή των φύλων, πέραν της παραβίασης της αρχής της ισότητας αντιβαίνει στις σύγχρονες ανάγκες πολιτισμικής, οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Θα παραθέσω επίσης στοιχεία που θα δείξουν ότι η επιστήμη και η έρευνα δεν είναι ουδέτερες απέναντι στα φύλα.

ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Αποτελεί κοινό τόπο, πως οι γυναίκες όταν βρεθούν σε συνθήκες πραγματικής ισότητας και αξιοκρατίας τα καταφέρνουν εξίσου καλά ή συχνά καλύτερα από τους άνδρες. Για παράδειγμα, στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι γυναίκες απόφοιτοι πανεπιστημίων είναι περισσότερες αναλογικά από τους άνδρες (στην Ελλάδα το 62% των επι πτυχίω

φοιτητών είναι γυναίκες). Παρόλα αυτά, μεταξύ του επιστημονικού προσωπικού των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και ιδιαίτερα στις υψηλότερες βαθμίδες και στα όργανα λήψης αποφάσεων κυριαρχούν οι άνδρες. Η επιστημονική κοινότητα αντανακλά πλήρως τις πατριαρχικές κοινωνικές δομές.

Τα ποσοστά των γυναικών εργαζομένων και ερευνητριών στα ευρωπαϊκά ΑΕΙ αγγίζουν το 31% κατά μέσον όρο, έναντι 23% των ΗΠΑ και 20% της Ιαπωνίας. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσει κανείς πως 4 ευρωπαϊκά κράτη -η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Φιλανδία- έχουν γυναίκες ερευνήτριες σε ποσοστά που υπερβαίνουν το 40%. Σε χώρες με σχετικά νέους θεσμούς και πανεπιστήμια, όπως οι τέσσερις προαναφερθείσες -αλλά και η Κύπρος- οι γυναίκες βρήκαν την ευκαιρία να αναδείξουν κάπως τις ικανότητές τους και να διεκδικήσουν την αναγνώρισή τους. Αντίθετα, σε χώρες με εδραιωμένα συστήματα στην εκπαίδευση και την επιστήμη, παρόλη την ποιότητα του επιστημονικού έργου που παράγεται από τις γυναίκες, οι άνδρες κυριαρχούν. Η Γερμανία, ως τελευταία στη λίστα της ΕΕ με 26%, αποτελεί ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Σε πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με θέμα «Χτίζοντας την Αριστεία μέσα από την Ισότητα» διαπιστώνεται πως οι γυναίκες επιστήμονες υφίστανται διακρίσεις ακόμη και ως προς τους μισθούς τους, τον τύπο των συμβάσεών τους (οι περισσότερες συμβάσεις ορισμένου χρόνου αφορούν γυναίκες), την επαγγελματική τους ανέλιξη (η οποία καθυστερεί, είναι πιο δύσκολη και πιο σπάνια σε σχέση με αυτή των ανδρών), ενώ απουσιάζουν σχεδόν τελείως από τις υψηλότερες βαθμίδες και από θέσεις κύρους.

Οι διακρίσεις αυτές ασφαλώς δεν εδράζονται σε αντικειμενική αξιολόγηση των ικανοτήτων

των γυναικών, αλλά σε προκαταλήψεις και στερεοτυπικές συμπεριφορές. Είναι χαρακτηριστικά τα αποτελέσματα έρευνας που διενεργήθηκε στις ΗΠΑ σχετικά με την «παραγωγικότητα» γυναικών και ανδρών επιστημόνων, με ποσοτικό κριτήριο τη δημοσίευση άρθρων τους σε επιστημονικά περιοδικά. Από την έρευνα προέκυψε πως τα περισσότερα μη δημοσιευθέντα άρθρα έχουν γραφεί από γυναίκες, ενώ, αντίστοιχα, τα περισσότερα δημοσιευθέντα από άντρες. Επομένως, οι γυναίκες πραγματοποιούν έρευνες, παράγουν έργο και επιθυμούν να το θέσουν στη κρίση της επιστημονικής κοινότητας. Η δυνατότητα όμως αυτή δεν τους δίνεται, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η επαγγελματική τους εξέλιξη και να αναπαράγονται οι διακρίσεις εις βάρος τους.

Καθίσταται, επομένως, προφανές πως, όσο σημαντική κι αν είναι η πρόοδος που έχουν επιτελέσει οι γυναίκες τα τελευταία χρόνια σε κάθε τομέα, υπάρχουν ακόμη πολλά και σημαντικά βήματα που πρέπει να γίνουν για να προσεγγίσουμε την πραγματική ισότητα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θέσει ως στόχο της τη συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου στο Έκτο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Ισότητα που καλύπτει την περίοδο 2002-2006, ενώ προτρέπει για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στα ερευνητικά προγράμματα σε ποσοστά όχι μικρότερα του 40%. Όπως είναι φυσικό, όταν δίνεται στις γυναίκες η δυνατότητα να αποδείξουν τις ικανότητές τους, το κέρδος δεν είναι μόνο των γυναικών, αλλά και της ίδιας της κοινωνίας, που πετυχαίνει την καλύτερη αξιοποίηση του διαθέσιμου δυναμικού της, μέσω της αξιοκρατικής διεύρυνσης της βάσης του πληθυσμού που τροφοδοτεί την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

CHOOSEORLOOSE

Είναι γεγονός ότι οι γυναίκες που ενδιαφέρονται για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία αντιμετωπίζουν σε κάποια φάση της πορείας τους το δίλημμα της επιλογής ανάμεσα στην οικογένεια ή την καριέρα, γνωστό και ως «choose-or-lose». Παρά τις διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, σε γενικές γραμμές τα στοιχεία καταδεικνύουν πως, σε πολλές χώρες, οι γυναίκες επιστήμονες έχουν μικρότερες πιθανότητες να αποκτήσουν οικογένεια, ενώ σε κάθε περίπτωση πληρώνουν οι ίδιες το τίμημα της επιλογής τους –είτε δεν αποκτούν παιδιά, είτε δεν κάνουν την καριέρα που επιθυμούν. Αντίθετα, η ύπαρξη οικογένειας φαίνεται πως δρα θετικά στις προοπτικές ενός άνδρα για επαγγελματική ανέλιξη. Είναι χαρακτηριστικό πως άνδρες με τρία ή τέσσερα παιδιά έχουν πολλές πιθανότητες να ανέλθουν στις υψηλότερες βαθμίδες του επαγγέλματός τους σε σχέση με άνδρες χωρίς παιδιά και οικογένεια. Το ακριβώς αντίθετο ισχύει για τις γυναίκες. Δηλαδή, οι γυναίκες με τρία ή τέσσερα παιδιά βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα της ιεραρχίας, ενώ οι άτεκνες και εργένισσες στα υψηλότερα.

Ενώ, λοιπόν, είναι κοινή πεποίθηση πως για κάποιες γυναίκες η αδυναμία επαγγελματικής ανέλιξης είναι αποτέλεσμα των επιλογών που σχετίζονται με την οικογένεια, κανείς δεν έχει διανοηθεί να συνδέσει την αδυναμία κάποιων ανδρών να εξελιχθούν επαγγελματικά με συγκεκριμένες επιλογές τους αντίστοιχου κοινωνικού χαρακτήρα. Η απουσία σχετικού προβληματισμού αποδεικνύει τις τεράστιες διαστάσεις του προβλήματος, αφού θεωρείται ακόμη αυτονόητο πως η γυναίκα θα επιφορτισθεί με το μεγαλύτερο μέρος –αν όχι όλο- των οικογενειακών υποχρεώσεων και, στον υπόλοιπο χρόνο της, μπορεί να φροντίσει και για την καριέρα της.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Οι δαπάνες για την έρευνα και την τεχνολογία απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού, μετά την ΚΑΠ και τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Εφόσον η πλειονότητα των ερευνητών και όσων λαμβάνουν τις αποφάσεις είναι άνδρες, είναι πολύ πιθανόν τα ενδιαφέροντα των γυναικών, σε συγκεκριμένα αντικείμενα, να μη λαμβάνονται υπόψη. Ερευνητές της ιατρικής που αναζητούν προληπτικές θεραπείες για ασθένειες επικεντρώνουν την προσοχή τους σχεδόν εξ ολοκλήρου στους άνδρες. Όπως γράφει η Marilyn French στο βιβλίο της «Ο Πόλεμος κατά των Γυναικών», στις ΗΠΑ η έρευνα για τα καρδιακά νοσήματα και το ρόλο της χοληστερόλης βασίστηκε αποκλειστικά σε μελέτες για τους άνδρες, που σημαίνει ότι οι δίαιτες και τα φάρμακα που προωθούνται για τη μείωση της χοληστερίνης μπορούν να βλάψουν τις γυναίκες. Όταν μελετήθηκε η ασπιρίνη σαν φάρμακο που μπορεί να προλάβει το καρδιακό νόσημα, οι γιατροί το δοκίμασαν σε 20.000 άντρες και σε καμιά γυναίκα. Η θεραπεία των καρδιακών νοσημάτων επικεντρώνεται στους άνδρες, ενώ έχει διαπιστωθεί ότι περισσότερες γυναίκες από άνδρες πεθαίνουν μετά από εγχείριση στεφανιαίας (bypass).

Πριν από ένα περίπου χρόνο, σε ανοιχτή συνεδρίαση-δημόσιο διάλογο, που διοργάνωσε η Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι επιστήμονες που είχαν προσκληθεί βεβαίωσαν ότι ελάχιστα χρήματα διατίθενται για έρευνες που αφορούν ασθένειες που πλήττουν ιδιαίτερα τις γυναίκες, όπως η οστεοπόρωση, οι συνέπειες της εμμηνόπαυσης και ο καρκίνος του μαστού. Δηλαδή, διαπιστώνουμε, ότι ακόμη και για την

καταπολέμηση των νόσων υπάρχουν διακρίσεις με βάση το φύλο.

Ωστόσο, ενώ γενικώς το ιατρικό κατεστημένο αδιαφορεί για την υγεία των γυναικών, δεν είναι αδιάφορο για τη μητρότητα. Είναι γνωστό ότι έχει ξεκινήσει μια παγκόσμια προσπάθεια για τον έλεγχο της αναπαραγωγικής λειτουργίας των γυναικών, μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών. Είναι ξεκάθαρο, ότι οι επιστήμες δεν είναι ουδέτερες απέναντι στα φύλα. Γι αυτό χρειάζεται να βρούμε την κατάλληλη στρατηγική και τα μέσα για να συμμετάσχουν περισσότερες γυναίκες επιστήμονες στην έρευνα και στη παραγωγή της γνώσης, φυσικά όχι για να σταματήσουν την πρόοδο, αλλά για να δώσουν μια ανθρωπιστική διάσταση στις επιστήμες και στη τεχνολογία και να προστατεύσουν τα δικαιώματα και το μέλλον των γυναικών και της νέας γενιάς.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΦΥΛΟΥ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Μέχρι το 1970 τα πανεπιστήμια και οι κοινωνικές επιστήμες γενικώς αγνοούσαν το φύλο. Οι «άνθρωποι» τους οποίους μελετούσαν ήσαν κυρίως άντρες και τα θέματα ήταν όψεις της κοινωνίας που ενδιέφεραν κατ'εξοχήν τους άντρες, όπως η οικονομική και η πολιτική εξουσία. Για την τυφλή ως προς τα φύλα κοινωνιολογία, οι γυναίκες δεν υπήρχαν, μέχρι τις αρχές του 1970, παρά μόνο ως σύζυγοι και μητέρες, στο πλαίσιο της οικογένειας. Οι διαφορές και οι ανισότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών δεν αναγνωρίζονταν ως θέμα κοινωνιολογικού ενδιαφέροντος, ούτε ως πρόβλημα που χρειαζόταν να αντιμετωπισθεί.

Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, χάρη στη κριτική και στη πίεση που άσκησαν οι φεμινίστριες ξεκίνησαν αρχικά οι ανθρωπιστικές επιστήμες και οι τέχνες να δείχνουν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το φύλο. Ιδιαίτερα οι γυναίκες κοινωνιολόγοι

άρχισαν να εξετάζουν τις διακρίσεις και τις ανισότητες και να συμπληρώνουν τα κενά της γνώσης. Η προσοχή σταδιακά προχώρησε και στους τομείς που όλως ιδιαιτέρως ενδιέφεραν τις γυναίκες, όπως η αμειβόμενη εργασία, η οικιακή απασχόληση, η μητρότητα και η ανδρική βία.

Σε γνωστικά αντικείμενα όπως π.χ. η Αγγλική Λογοτεχνία, οι επιστήμονες άρχισαν να επιτίθενται στην ηγεμονία των «μεγάλων» της λογοτεχνίας, που απέκλειαν τελείως τις γυναίκες, χωρίς να κάνουν τον κόπο να ασχοληθούν κατ' ελάχιστον με τις υλικές και κοινωνικές συνθήκες που εμπόδισαν την εμφάνιση «μεγάλων» γυναικών σε αυτό τον τομέα. Εκείνη την εποχή, στη δεκαετία του '60 και στις αρχές του '70 μια κρίσιμη μάζα γυναικών στις ανθρωπιστικές επιστήμες κατάφερε να δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για τη φεμινιστική κριτική. Αυτή ακριβώς ήταν η εποχή που άρχισαν να αναπτύσσονται οι γυναικείες σπουδές ως ειδικός κλάδος ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Τα πρώτα MA σε γυναικείες σπουδές στην Ευρώπη βγήκαν από το πανεπιστήμιο του Kent το 1980 και στη συνέχεια από το York και το Warwick. Στις ΗΠΑ είχαν ξεκινήσει από το 1969 σε κάποια κολέγια και πανεπιστήμια, χωρίς όμως ιδιαίτερα καλή προετοιμασία.

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Στην Ευρώπη στη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 αναπτύχθηκε ένας εκτεταμένος διεθνής διάλογος για το περιεχόμενο και τη σημασία των σπουδών φύλου. Πολλοί τις είδαν όχι μόνο σαν πρόκληση απέναντι στα όρια της υπάρχουσας γνώσης και ευκαιρία για ανάπτυξη νέων πεδίων μελέτης, αλλά επίσης ως νομιμοποίηση των διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών εμπειριών των γυναικών. Ταυτόχρονα οι παραδοσιακές μορφές διδασκαλίας και οι σχέσεις καθηγητών-

φοιτητών μπήκαν κάτω από το μικροσκόπιο της κριτικής.

Σιγά-σιγά ο τομέας των γυναικείων σπουδών ξεκαθάριζε και την ταυτότητά του. Αντί να βλέπει ως κύριο έργο του την άσκηση κριτικής απέναντι στις παραδοσιακές αξίες και τα κοινωνικά στερεότυπα, έγινε το πεδίο όπου δοκιμάστηκε και επαναξιολογήθηκε η γνώση που παρήγαγε το καθεστώς της πατριαρχίας. Οι πρακτικές και οι προκαταλήψεις των ακαδημαϊκών έγιναν αντικείμενο μελέτης. Είναι γεγονός, ότι οι σπουδές φύλου, ως ξεχωριστό πεδίο ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος, συνέβαλαν τα μέγιστα στην ενίσχυση της φεμινιστικής γνώσης και της κριτικής που αλλάζει τις υπάρχουσες αντιλήψεις.

Βεβαίως οι σχέσεις των φύλων αλλάζουν, όπως και ο φεμινισμός ως πολιτική ιδεολογία αλλάζει και ανακαλύπτει νέα μονοπάτια για εξερεύνηση. Οι ακαδημαϊκοί θεσμοί επίσης έχουν αλλάξει κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια. Επιπλέον οι σπουδές φύλου είναι ένας τομέας που έχει εφαρμογή στον κόσμο πέρα από τα πανεπιστήμια, αφού η εξειδικευμένη δραστηριότητα στο ακαδημαϊκό περιβάλλον μπορεί να έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη για τις γυναίκες και τους άνδρες, αλλάζοντας τον τρόπο που σκέφτονται για τον εαυτό τους και τα δεδομένα της ζωής τους, τόσο μέσα στο πανεπιστήμιο, όσο και στην κοινωνία.

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν υπήρξαν σοβαρές πρωτοβουλίες για την ενίσχυση των σπουδών φύλου, αφού η εκπαιδευτική πολιτική ανήκει στην ευθύνη των κρατών μελών. Η προσπάθεια ενίσχυσης της συμμετοχής των γυναικών στην επιστήμη και στην έρευνα έχει ξεκινήσει μόλις τα τελευταία χρόνια. Το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο του Πέμπτου Προγράμματος Πλαισίου για την

Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη, (1998-2002), ξεκίνησε ένα σχέδιο δράσης για την ενίσχυση των γυναικών επιστημόνων, που είχε ως στρατηγική τη προώθηση έρευνας «από και για τις γυναίκες», σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και άλλους παράγοντες κλειδιά. Η προσέγγιση αυτή αποδείχτηκε επιτυχημένη. Τον προηγούμενο χρόνο (1998) είχε δημιουργηθεί το «ETANWorkingGrouponWomenandScience», του οποίου η έκθεση που δημοσιεύτηκε το 2000 χαρακτηρίζει το gendermainstreaming ως ζωτικής σημασίας προϋπόθεση για την προώθηση της αριστείας στην επιστήμη.

Τον Νοέμβριο του 1999 ιδρύθηκε το HelsinkiGroup και η πρώτη του συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε στο Ελσίνκι στο πλαίσιο της Φιλλανδικής Προεδρίας, με την υποστήριξη της Γενικής Διεύθυνσης για την Έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η ιδέα πίσω από αυτή την πρωτοβουλία ήταν να προωθηθούν πολιτικές για την ενίσχυση της διάστασης του φύλου στις επιστήμες και στις καριέρες των επιστημόνων. Το HelsinkiGroup, στο οποίο συμμετέχουν 30 χώρες (συμπεριλαμβάνονται το Ισραήλ και η Ισλανδία), έχει επιτύχει αρκετά σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα. Βεβαίως υπάρχει μεγάλη ποικιλομορφία μεταξύ των διαφόρων χωρών στη προσέγγιση του θέματος «Γυναίκες και Επιστήμη», καθώς και στην παρεχόμενη επιστημονική υποστήριξη. Τον Σεπτέμβριο του 2003 ιδρύθηκε το ENWISEGroup αποκλειστικά για τις υποδιεύρυνση χώρες της Ανατ. Ευρώπης.

Στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης τα πανεπιστήμια έχουν τώρα μεγαλύτερη ανεξαρτησία απ' ό,τι στο παρελθόν, ενώ στις σκανδιναβικές χώρες έχει σημειωθεί τεράστια πρόοδος όσον αφορά το gendermainstreaming. Μεγάλες διαφορές

υπάρχουν αναφορικά με την ισορροπία των φύλων στη διαμόρφωση και λήψη αποφάσεων, αλλά και σχετικά με το τι συνιστά επιστήμη και επιστημονική αριστεία, πως κατανέμονται οι προϋπολογισμοί, ποιός δίνει υποτροφίες και βραβεία, ποιός διορίζει και ποιός αποφασίζει τις προαγωγές. Σε όλες τις χώρες του Ελσίνκι Γκρουπ, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό υπάρχει έλλειψη ισορροπίας των φύλων στις θέσεις ευθύνης και λήψης αποφάσεων. Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα επίσης αφορά στη δυσανάλογη με τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση, εγκατάλειψη από τις γυναίκες της επιστημονικής καριέρας, σε όλες τις χώρες.

Τέλος τίθεται θέμα εκσυγχρονισμού του μάνατζμεντ και της πολιτικής αξιοποίησης των ανθρώπινων πόρων εκ μέρους των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων. Το HelsinkiGroup έχει εργασθεί για τη συλλογή στατιστικών στοιχείων και συγκριτικών αναλύσεων, τη προώθηση θετικών δράσεων και σχεδίων συμβουλευτικής και gendermainstreaming, αλλά και για την ανταλλαγή εμπειριών και επιτυχημένων πρακτικών. Πάνω από όλα έχει αναδείξει τη σημασία και την αξία των σπουδών φύλου στα πανεπιστήμια, τον ακαδημαϊκό δηλαδή βραχίονα του γυναικείου κινήματος. Αυτά τα γνωστικά αντικείμενα είναι πολύ σημαντικά για την κατανόηση τόσο της θέσης των γυναικών στην επιστημονική κοινότητα, όσο και της «διαρροής» από τις επιστημονικές καριέρες, καθώς και του συγκαλυμένου θεσμικού σεξισμού.

Ένας άλλος τομέας δράσης των σπουδών φύλου είναι η προσπάθεια επανένταξης στην επιστημονική κοινότητα γυναικών που έχουν εγκαταλείψει ή διακόψει την καριέρα τους. Αυτό είναι πολύ σημαντικό και από την άποψη της αξιοποίησης της επένδυσης που έγινε για

τις σπουδές τους. Μεγάλο θέμα επίσης παραμένει η διασφάλιση ισορροπίας ανάμεσα στην ιδιωτική ζωή και την επιστημονική καριέρα, και κατά πόσον οι επιστήμονες είναι και ολοκληρωμένοι άνθρωποι που διαθέτουν ένα μέρος του χρόνου τους και για τους άλλους. Μια πρόσφατη έρευνα που έγινε στο Πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ βρήκε ότι πάνω από τους μισούς ακαδημαϊκούς δεν είχαν καμιά απολύτως ευθύνη φροντίδας.

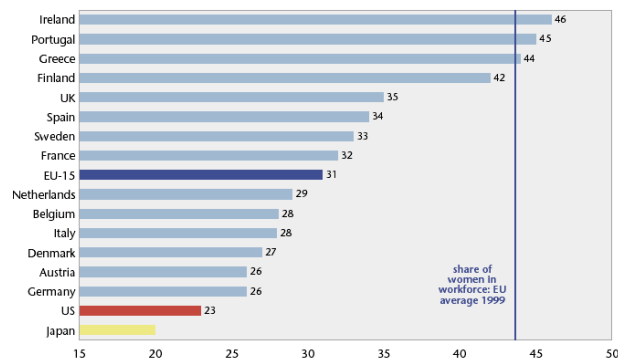
Είναι άραγε αδύνατον να έχεις οικογένεια και ιδιωτική ζωή και να είσαι ταυτόχρονα καλός/καλή επιστήμονας; Σίγουρα χρειαζόμαστε πολύ καλές πολιτικές προκειμένου να διασφαλιστεί η ισορροπία του δημοσίου και του ιδιωτικού βίου. Επι του παρόντος το να είσαι άνδρας ή γυναίκα είναι καθοριστικό για μια επιτυχημένη επιστημονική καριέρα. Αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στα στατιστικά στοιχεία αλλά και στα μέσα ενημέρωσης για να διαπιστώσουμε αυτά που οι σπουδές φύλου έχουν καταδείξει.

Είναι βέβαιο ότι η ένταξη όλο και περισσότερων γυναικών στους κλάδους της επιστήμης και της τεχνολογίας θα εμφυσήσει σε αυτούς τις ιδιαίτερες αξίες που συνδέονται με το γυναικείο φύλο. Το ίδιο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα βασίζεται πάνω σε κατ'εξοχήν «θηλυκές» αξίες, όπως είναι η προσφυγή στο διάλογο και τη συνεργασία για την επίλυση προβλημάτων, η διαμόρφωση δεσμών μεταξύ εθνών στη βάση κοινών συμφερόντων, η επιδίωξη συμφωνίας μέσα από διαπραγματεύσεις. Στις αρχές αυτές, οι οποίες, σύμφωνα με τον Jean Monnet, συνιστούν το αντίβαρο στην ωμή προσφυγή στη βία, οφείλεται η επιτυχία του εγχειρήματος της Ενωμένης Ευρώπης. Όσο μένουμε πιστοί σε αυτές έχουμε περισσότερες ελπίδες για μια ακόμη καλύτερη Ευρώπη. Οι σπουδές φύλου έχουν να προσφέρουν πολλά προς αυτή την κατεύθυνση.

πηγές:

- Manual on Gender Mainstreaming-European Commission
- Science and Society Action Plan
- Nancy A Naples «Feminism and Method»
- Sandra Harding «Discovering Reality»
- Sandra Kemp and Judith Squires «Feminisms»
- «Everywhere and Somewhere: Gender Studies.»
- Tersa Rees -First Results from the Helsinki Group
- «EU Integration and the Role of Women in Science and Technology» Anna Karamanou- Enwise Conference- Tallinn, 6-7.9.2004

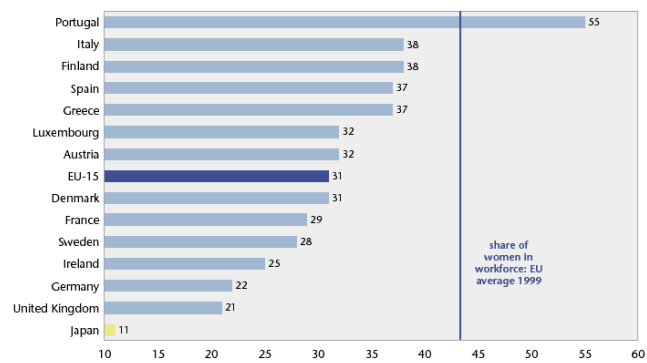
Πίνακας 1: Ποσοστό γυναικών εργαζομένων και ερευνητών σε Ανώτατα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα (1999)

Source: DG Research
Data: WIS database
Notes: Exceptions to the reference year: 1998: A, UK (GOV); 2000: B (French speaking part); D (HES), LU. Exceptions to the Frascati Manual definition of researchers: B, IRL, NL, UK (HES). Estimated data: B, NL (HES); D, IRL, S (GOV); EU (HES and GOV).
Third European Report on S&T Indicators, 2003

Πηγή: European Commission, European Report on Science and Technology Indicators, 2003, Dossier III, Women in Science: What do the indicators reveal?, σελ. 259.

Πίνακας 1: Ποσοστό γυναικών εργαζομένων και ερευνητών σε κυβερνητικές θέσεις (1999)

Source: DG Research
 Data: WIS database
 Notes: Exceptions to the reference year: 1998: A, UK (GOV); 2000: B (French speaking part); D (HES), LU. Exceptions to the Frascati Manual definition of researchers: B, IRL, NL, UK (HES). Estimated data: B, NL (HES); D, IRL, S (GOV); EU (HES and GOV).
 Third European Report on S&T Indicators, 2003

Πηγή: European Commission, European Report on Science and Technology Indicators, 2003, Dossier III, Women in Science: What do the indicators reveal?, σελ. 259.